

בס"ד. ש"פ ויצא, יו"ד כסלו, ה'תשי"ט

(הנחה בלתי מוגה)

פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי¹. הנה² פירוש הפשוט הוא שפסוק זה אמר דוד המלך ע"ה עבור נפשו ונפשות כללות ישראל. ונוסף לזה, ישנו גם הפירוש שדרשו רז"ל³ על פסוק זה, אמר הקב"ה כל העוסק בתורה ובגמ"ח ומתפלל עם הצבור מעלה אני עליו כאילו פדאני לי ולבני מבין אומות העולם, שמזה מובן שפסוק זה קאי על הגאולה העתידה. וכן מוכח גם מאגה"ק ד"ה אין ישראל נגאלין אלא בצדקה⁴, שמבאר שם שע"י הצדקה שנקראת שלום, נעשית הגאולה הפרטית בנפש כל אחד מישראל, ועי"ז נעשית גם הגאולה הכללית, שמזה מובן ג"כ שהפסוק פדה בשלום נפשי קאי על הגאולה העתידה. ותוכן הכתוב הוא לבאר אופן הגאולה, שזהו אומרו שהפדי' היא בשלום, והיינו, דעם היות שישינו הענין דמקרב לי, מ"מ, הרי זה בשלום. וטעם הדבר, כי ברבים היו עמדי, דרבים הו"ע של היפך הקדושה⁵, וכמו בעשו שהיו לו רק שש נפשות, ומ"מ כתיב⁶ נפשות לשון רבים, הנה ע"י העבודה דברבים היו עמדי, שעושים גם מרבים שיהיו עמדי, אזי נעשית הפדי' בשלום. וכמארוז"ל ע"פ⁷ שלום שלום לרחוק ולקרוב, לרחוק שנעשה קרוב, היינו, שע"י העבודה לעשות מרחוק קרוב, נעשה ב"פ שלום. וכמו"כ גם בפסוק זה, שע"י העבודה לעשות מרבים (רחוק) עמדי (קרוב), נעשה פדה בשלום, בשלום דייקא, ב' שלום⁸.

(ב) **ויש** לקשר זה עם פרשת השבוע, שלאחרי שנאמר ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרונה¹⁰, דקאי על ירידת הנשמה למטה¹¹ (כידוע ב' ב')

-
- | | |
|---|----------------------------------|
| 9) ראה גם רד"ה פדה בשלום באוה"ת | 1) תהלים נה, יט. |
| נ"ך ח"ג ס"ע א'שח. | 2) ראה גם אוה"ת (יהל אור) לתהלים |
| 10) ר"פ ויצא (כח, י). | 3) עה"פ (ע' רד ואילך). |
| 11) אור החיים פרשתנו (ויצא) כח, יד. | 4) ברכות ח, א. |
| ד"ה ויצא תר"ל, תר"פ תרפ"ז. ועוד. וראה | 5) ס"ד. |
| ד"ה מי מנה פ"ג ואילך וד"ה והי' שארית | 6) ראה אוה"ת שם (ע' רט). |
| יעקב פ"ב תשח"י (תו"מ חכ"ג ע' 119 ואילך; | 7) וישלח לה, ו. |
| ס"ע 173 ואילך). | 8) ברכות לד, ב. |
| | 9) ישעי' נו, יט. |

הפירושים בחרנה¹², אם קאי על מלכות, או למטה יותר, שקאי על ביע, דזהו"ע ירדת הנשמה למטה), ובפרטיות יותר קאי על זמן הגלות¹³, ממשיך הכתוב¹⁴ דברי יעקב אבינו, אם יהי' אלקים עמדי ושמרני גו' ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש ושבתי בשלום אל בית אבי והי' הוי' לי לאלקים והאבן הזאת אשר שמתה מצבה יהי' בית אלקים גו'. ואיתא בזהר¹⁵, בגין דחמא (יעקב) ברוחא דקודשא דוחקא דגלותא בתראה בסוף יומיאי כו' אמר ושבתי בשלום אל בית אבי. וזהו גם מ"ש¹⁶ שובי שובי השולמית שובי שובי גו' כמחולת המחנים, שנאמר כאן ד"פ שובי, ואמרו רז"ל¹⁷ שקאי על השיבה מד' הגליות (וכמבואר בארוכה בקונטרס דרושי חתונה¹⁸), ועז"נ שובי השולמית, היינו, שהשיבה היא בשלום, ע"ד מ"ש ושבתי בשלום. ובפרטיות יותר, הנה בפסוק זה חשיב כמה מדריגות¹⁹, ובסדר דמלמטה למעלה. תחילה נאמר ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש שהו"ע עבודת הצדיקים בתומ"צ, שהרי לחם קאי על התורה, שהיא בבחי' מזון פנימי, כמ"ש²⁰ ותורתך בתוך מעי, ובגד ללבוש הוא מצוות שהם לבושים ומקיפים. ואח"כ נאמר ושבתי בשלום אל בית אבי, שהוא עבודת הבעלי תשובה שלמעלה מעבודת הצדיקים, כמאמר רז"ל²¹ מקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד. ולאחרי שמבאר סדר העבודה, מבאר גם פרטי ההמשכות מלמעלה שנעשים ע"י העבודה. והסדר הוא, שתחילה נאמר והי' הוי' לי לאלקים, דהנה, עכשיו המגן דשם אלקים מעלים על שם הוי', שהרי אילו הי' שם הוי' בגילוי, אזי היתה מתבטלת כל המציאות, ולכן השם אלקים מעלים על שם הוי', אבל לעתיד לבוא יהי' שם הוי' בגילוי, שזהו שהקב"ה מוציא חמה מנרתקה²², היינו שיאיר השמש הוי'²³ כמו שהוא בעצמו, ואינו מכוסה בהנרתק דשם אלקים. וזהו אומרו והי' הוי' לי לאלקים, ששם הוי' יהי' בגילוי. ואח"כ ממשיך והאבן הזאת אשר שמתה מצבה יהי' בית אלקים,

17) שהש"ר עה"פ.
 18) ד"ה וכל בניך תרפ"ט פ"ב (סה"מ תרפ"ט ע' 72).
 19) ראה תו"ח פרשתנו קסו, ד ואילך.
 20) תהלים מ, ט.
 21) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.
 22) נדרים ח, סע"ב. וש"נ.
 23) ע"פ תהלים פד, יב. וראה תניא שעהיוה"א פ"ד ואילך.

12) ראה ביאורי הזהר פרשתנו (ויצא) — לאדמו"ר האמצעי טז, ג ואילך. יז, ד ואילך. ולאדמו"ר הצ"צ ח"א ע' צז. דרושים שבהערה הקודמת.
 13) ראה ב"ר פס"ח, יג. רמב"ן ריש פרשתנו (ויצא) מפדר"א. וראה גם לקו"ש חכ"ה ע' 153 ואילך. שם ע' 355 ואילך.
 14) שם, כ"כב.
 15) ח"א כג, ב.
 16) שה"ש ז, א.

שזוהי המשכה הב', והיינו, שלאחרי שכבר נמשך המקיף (דשמש הוי') בפנימיות, אזי יומשכו מקיפים נעלים יותר, שזוהו"ע בית אלקים, דאלקים זה הוא למעלה מהוי'. ולהמשכה זו מגיעים ע"י התשובה דוקא. וצריך להבין, מהו ענין בית אלקים שנעשה מהאבן. ועוד צריך להבין מ"ש והאבן הזאת, דלכאורה הול"ל והאבן אשר שמתי מצבה, וכבר היינו יודעים איזה אבן היא, ולמה הוצרך לומר והאבן הזאת²⁴.

ג) והנה איתא בזה²⁵ דזאת היא בחי' המלכות, ועז"נ²⁶ בזאת יבוא אהרן אל הקדש, דא תרעא לאעלאה²⁷. וזהו ג"כ מ"ש²⁸ אל יתהלל חכם בחכמתו ואל יתהלל הגבור בגבורתו גו' כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי, דמ"ש בזאת יתהלל המתהלל היינו בהביטול דמלכות.

והענין בזה²⁹, דלכאורה יש בפסוק זה סתירה מרישא לסיפא, דבתחלה אומר אל יתהלל חכם בחכמתו, והרי הכוונה בזה היא גם לחכמת התורה שהיא החכמה האמיתית, וכמ"ש בזה³⁰ שהנביא צווח ואמר למארי תורה חכמים באורייתא ועתירין בה ושמחים בחלקם, צווח לגבייהו ואמר כה אמר ה' אל יתהלל גו'. וכיון שלא מספיק ידיעת התורה, כולל גם מדריגת מארי תורה חכמים באורייתא ועתירין בה (ענין העשירות), שזהו ע"ד שדוד הי' מחבר תורה בהקב"ה³¹, א"כ, מהו הפירוש בסיפ' דקרא כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי, שהו"ע חכמה אלקית, שעל זה אמר תחילה אל יתהלל חכם בחכמתו גו'.

ד) אך הענין הוא, דהנה כל עניני ההשתלשלות הם בדרך חותם המתהפך³². וכדאיתא בגמרא³³ בבנו של רבי יהושע בן לוי שחלה, ונתרפא, ואמר לאביו עולם הפוך ראיתי, עליונים למטה ותחתונים למעלה, ואמר לו ריב"ל עולם ברור ראית. והנה, כיון שמדובר אודות ברי' דריב"ל,

24) ראה גם רד"ה והאבן הזאת תרל"ד (סה"מ תרל"ד ע' 10).

25) ראה תקו"ז בהקדמה (יא, ב). — הובא בפרדס שער כג (שער ערכי הכינויים) ערך זאת.

26) אחרי טז, ג.

27) ראה סה"מ תרפ"ט ע' 122. וש"נ.

28) ירמי' ט, כב"כג. וראה זח"ב קנח, ב.

29) בהבא לקמן — ראה ד"ה והאבן

הזאת הנ"ל, ובהנסמן שם.

30) שבעה 28.

31) ספר הבהיר סקצ"ו (סני"ח). רע"מ בזח"ג רכב, ב. תולעת יעקב (לבעמח"ס עבודת הקודש) סוד השבת כת, ד. עבודת הקודש חלק העבודה פכ"ד. לקו"ת שלח מז, ג. נא, סע"א. אוה"ת נ"ך תהלים כרך ב ס"ע תקקיד. וראה המשך תרס"ו ע' שצ.

32) ראה לקו"ת עקב יג, ג. שה"ש ד,

סע"ג. מה סע"א.

33) פסחים נ, א.

מובן, שמה שראה עליונים למטה ותחתונים למעלה, הרי זה ענין עליון ותחתון כמו שהוא באמת, ולכן הוצרך שדוקא ריב"ל יבאר לו שעולם ברור ראית, כיון שמצד למעלה הרי זה עולם ברור. וטעם הדבר הוא לפי שעניני ההשתלשלות הם כחותם המתהפך, ולכן, מה שלמעלה הוא עליון, הנה למטה הרי זה תחתון, ומה שלמעלה הוא תחתון, הנה למטה הרי זה עליון. והענין בכללות הוא ההפרש בין עלמא דאתכסייא לעלמא דאתגלייא, דמה שבעלמא דאתכסייא הוא עליון, הנה בעלמא דאתגלייא הוא תחתון. והנה ידוע שעלמא דאתכסייא ועלמא דאתגלייא הם דוגמת מחשבה ודיבור, דמחשבה היא לעצמו ובהעלם, ודיבור הוא בגילוי לזולתו. ויובן זה עד"מ בענין גילוי השכל מרב לתלמיד שמשפיע לו ע"י הדיבור, ששכל הרב המשפיע הוא נעלה משכל התלמיד, וצריך הרב למצוא בשכלו את הענין השייך להתלמיד. אמנם, גם לאחרי שמצמצם את עצמו ונעשה אצלו ענין השייך להתלמיד, הרי כל זה הוא אצל המשפיע עדיין, ואי אפשר עדיין להשפיע זאת להמקבל, ובכדי שישפיע להמקבל צריך לומר לו כמה הקדמות הצעות והסברות, ואח"כ משפיע לו את השכל. והרי מובן, שאצל הרב ישנו תחילה השכל ואח"כ ההצעות וההסברות, ואילו אצל התלמיד הרי בתחילה באים ההצעות וההסברות ואח"כ בא השכל (ורק כאשר יבוא התלמיד אדעתא דרבי' אחרי ארבעין שנין³⁴, אזי גם אצלו יהיו ההצעות טפלים, והעיקר יהי' אצלו השכל). וכמו"כ הוא בכל עילה ועלול, שכל מה שאצל העילה הוא בתחלה, הנה אצל העלול הוא לבסוף. וזהו"ע סוף מעשה במחשבה תחלה³⁵, שמה שלמעלה הוא במחשבה תחלה, הנה בהבריאה הרי זה סוף מעשה. ובזה יובן ב' הדעות³⁶ אם שמים קדמו או ארץ קדמה, דשניהם אמת, דבעלמא דאתגלייא שמים קדמו, ובעלמא דאתכסייא ארץ קדמה. וכמבואר בתניא³⁷ שתכלית השתלשלות כל העולמות היא בשביל עוה"ז התחתון דוקא, דאף שבגילוי הרי הוא התחתון, מ"מ, בהעלם הרי הוא קודם. והנה, בעוה"ז גופא הרי עיקר הכוונה היא בשביל האדם, וכמ"ש³⁸ אנכי עשיתי ארץ ואדם עלי' בראתי, דמה שאנכי מי שאנכי עשיתי ארץ, הוא בשביל בריאת האדם, שיקיים תרי"ג מצוות, שזהו בראתי, בגימטריא תרי"ג³⁹. ואעפ"כ, הרי בפועל נברא האדם לבסוף. וכמ"ש⁴⁰ אחר וקדם צרתני, דאף שהאדם נברא אחר למע"ב,

(38) ישעי' מה, יב.

(39) ראה מקדש מלך לזח"א רה, ב.
אוה"ת בראשית (כרך ו) תתרמד, ב. ובכ"מ.

(40) תהלים קלט, ה.

(34) ראה ע"ז ה, ב.

(35) ע"פ פיוט "לכה דודי".

(36) חגיגה יב, א.

(37) פל"ו.

הנה זהו בעלמא דאתגלייא, אבל בעלמא דאתכסייא קדם האדם למע"ב, להיותו עיקר הכוונה. ומה שאומרים יתוש קדמך⁴¹, הרי זה רק כאשר האדם חוטא, שאז אינו כפי הכוונה, אבל כאשר הוא כפי הכוונה, הרי הוא קדם כו', ורק ע"פ סדר זמנים הוא לבסוף. וזהו גם מה שהאדם נברא בבחי' דומם, כמ"ש⁴² גלמי ראו עיניך, וכידוע שנשתנה יצירת האדם מיצירת שאר הנבראים⁴³, שכולם נבראו יחד עם נפשם, ואילו בבריאת האדם כתיב גלמי ראו עיניך, שזוהי בחי' תחתונה ביותר. ומ"מ, הרי הסיבה לכך היא לפי שתכלית הכוונה בבריאת האדם היא בשביל בירור הגשם. ונמצא, שאף שהאדם נברא בסוף כל הבריאה, הרי באמת קדום הוא לכל, וכמאמר רז"ל⁴⁴ שמחשבתם של ישראל קדמה לכל דבר, גם למחשבת התורה.

(ה) **ובזה** יובן מ"ש אל יתהלל חכם בחכמתו גו', דהנה, חכם בחכמתו קאי על חכמה דאצילות ולמעלה יותר, ואף שזוהי בחינה נעלית, הנה עז"נ אל יתהלל גו', שאין זה תכלית הכוונה, שהרי תכלית בריאת והאצלת החכמה היא בכדי שיהי' גילוי אלקות וידיעת אלקות למטה, וכמו בענין אורייתא מחכמה נפקת⁴⁵, שאין הכוונה בזה כפי שהיא באצילות, כי אם שלמדתנו בבי"ע דוקא⁴⁶. ומצד בחי' החכמה דאצילות אי אפשר להיות עדיין הגילוי למטה, כי אם ע"י בחי' המלכות דוקא, ובמלכות גופא לא כפי שהיא באצילות, כי אם בירידתה לבי"ע דוקא. וזהו ג"כ מ"ש⁴⁷ חכמות בחוץ תרונה, חכמות לשון רבים, חכמה עילאה וחכמה תתאה⁴⁸, היינו חכמה עילאה כפי שמאירה בבחי' מלכות, חכמה תתאה, ועל ידה מאירה למטה בחוץ, שזוהי התכלית. וכמבואר בתניא³⁷ שתכלית הכוונה אינה בשביל עולמות העליונים, הואיל ולהם ירידה מאור פניו ית', אלא התכלית היא בעוה"ז התחתון, כד אתכפיא סט"א כו'. וזהו אל יתהלל גו' כי אם בזאת יתהלל המתהלל, דמשמעות הפסוק הוא שצריך להיות ענין ההילול, ועל זה אומר שההילול אפשר להיות דוקא בזאת, ולכאורה הרי אין צריך להיות ענין ההילול כלל. אך הענין הוא, דהילול הוא מלשון בהילו נרו⁴⁹, דהיינו ענין הגילוי, וכיון שמצד החכמה אין ענין הגילוי

46) ראה לקו"ת עקב יז, ב. ד"ה פתח ר"י

שנה זו פ"ה (לעיל ריש ע' 204). וש"נ.

47) משלי א, כ. וראה תו"א יתרו ע, א. תו"ח בראשית א, א ואילך.

48) ראה זח"א קמא, ב.

49) איוב כט, ג. וראה תו"א וישב ל, א.

ובכ"מ.

41) סנהדרין לח, א.

42) תהלים שם, טז.

43) ראה תו"א בראשית ד"ה להבין כו' יצירת גוף האדם (ג, ד ואילך).

44) ב"ר פ"א, ד.

45) זח"ב סב, א. פה, א. ועוד.

למטה, לכן אין זה הכוונה. וזהו אומרו כי אם בזאת יתהלל המתהלל, שהגילוי הוא ע"י בחי' זאת דוקא, דא תרעא לאעלאה, שהמלי' נקרא בשם שער, שהשער משמש להציאה לחוץ, היינו להגילוי לבי"ע. וממשיך בכתוב, השכל וידוע אותי, השכל וידוע היינו לא לעצמו, כי אם לגלות גם להזולת (מאכן יענעם פארשטיין), שזהו עיקר התכלית. ועז"נ (השכל וידוע) אותי, דקאי על העצמות, היינו שבזה דוקא תופסים את העצמות שלמעלה מכל הגילויים. וזהו ג"כ מה שמסיים כי אני ה' עושה חסד משפט וצדקה בארץ, והיינו שעיקר הכוונה היא בארץ למטה דוקא.

(ו) וזהו ג"כ מ"ש והאבן הזאת אשר שמתי מצבה יהי' בית אלקים, דבכדי שיומשכו המקיפים החדשים שלמעלה משם הוי' (כנ"ל), הרי זה ע"י עבודה דבחי' זאת דוקא, שזהו אומרו והאבן הזאת גו' יהי' בית וכלי להגילוי דאלקים שלמעלה משם הוי'. וענין זה בא לאחרי הקדמת סדר העבודה שחשיב לפנ"ז, כמשנת"ל שבתחילה נאמר ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש, שהו"ע עבודת הצדיקים. אך עדיין אין זה התכלית, אלא התכלית היא עבודת התשובה דוקא, שזהו שמשיח אתא לאתבא צדיקייא בתיובתא⁵⁰, והרי ענין התשובה הוא בירור וזיכוך המטה דוקא, עד לביורר הזדונות⁵¹. וזהו ענין ושכתי בשלום אל בית אבי, דאביו של יעקב הוא יצחק, שנקרא כן ע"ש צחוק עשה לי אלקים⁵², שהו"ע הצחוק והתענוג דלמעלה שנעשה מצד בירור ההעלמות דשם אלקים⁵³. ומסיים בכתוב, והי' הוי' לי לאלקים גו' יהי' בית אלקים, והיינו, שע"י העבודה דונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש, שהו"ע עבודת הצדיקים בהעלאה והמשכה [שזהו מ"ש⁵⁴ ויקח את האבן גו' וישם אותה מצבה, שהו"ע ההעלאה, ואח"כ ויצק שמן על ראשה, שהו"ע ההמשכה], אזי נעשה הגילוי דוהי' הוי' לי לאלקים, שהו"ע הגילוי דשם הוי' כנ"ל. אמנם ע"י העבודה דושכתי בשלום אל בית אבי, שהו"ע עבודת התשובה, נעשה בית אלקים, שהו"ע המשכת המקיפים החדשים שלמעלה גם מסובב הכללי. והיינו, שגילוי שם הוי', עם היותו למעלה מהעולמות, בבחי' סובב, מ"מ, יש לו שייכות לעולמות, שלכן נקרא בשם סובב, ויש בזה

50) לקו"ת ר"ה נח, ד. האוינו עה, סע"ב.
 51) שמע"צ צב, ב. שה"ש מה, א. שם נ, סע"ב.
 52) וראה זהר ח"ג קנג, ב.
 53) ראה יומא פו, ב. תניא פ"ז.
 54) וירא כא, ו.
 55) ראה תו"א תולדות יז, ד ואילך.
 56) פרשתנו כח, יח.

כמה מדריגות, מקיפים הפרטים עד המקיף הכללי, אך כל זה שייך עדיין לעולמות. אמנם ע"י עבודת התשובה נעשה המשכת העצמות.

ז) וְזָהָרְךָ גַם מִשְׁפָּדָה בְּשָׁלוֹם נִפְשֵׁי גוֹ' כִּי בְרַבִּים הָיוּ עַמְדֵי, שֶׁע"י פְּעוּלַת הַבִּירוּר שְׁגַם הַרְבִּים יֵהְיוּ עַמְדֵי, אֲזִי נַעֲשִׂית הַפְּדִי' בְּשָׁלוֹם, שְׁזָהוּ"ע שְׁלֻמְעֵלָה מֵהַגִּילוּי דָשֵׁם הוּי'. דֶּהֱנָה, בְּהַגִּילוּיִים דְּלַעֲתִיד יֵהְיוּ ב' עֲנִינִים, הָא' הוּא הַגִּילוּי דָשֵׁם הוּי', כַּמ"ש⁵⁵ וְנִגְלָה כְבוֹד הוּי', וְכַנ"ל שְׁלַעַת"ל הַקַּב"ה מוֹצִיא חֲמָה מִנִּרְתָקָה, וְעִנִּין זֶה נַעֲשֶׂה ע"י עֲבוֹדַת הַצְּדִיקִים. וְהַב' הוּא גִילוּי וְהַמְשַׁכַּת הַעֲצָמוֹת, שְׁזֶה נַעֲשֶׂה ע"י עֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה, וְהֵינּוּ, שֶׁע"י בִּירוּר הַמְטָה (בְּרַבִּים הָיוּ עַמְדֵי) נַעֲשִׂית שְׁלִימוֹת הַכוֹוֶנָה דְּדִירָה לֹו יֵת' בְּתַחֲתוֹנִים, דְּפִירוּשׁ דִּירָה הוּא לַעֲצָמוֹתוֹ וּמֵהוֹתוֹ⁵⁶, וְעַד"מ בְּדִירַת הָאָדָם שֶׁעֲצָם וּמֵהוֹת הָאָדָם דֵּר בְּהִדְרָה, וְכֵן הוּא גַם בְּעִנִּין דִּירָה בְּתַחֲתוֹנִים, שְׁתַּהִי' הַמְשַׁכַּת הַעֲצָמוֹת מִמֶּשׁ בְּתַחֲתוֹנִים.



תשי"ז (תו"מ חיי"ח ע' 118 ואילך; חיי"ט ע' 73).

55) ישעי' מ, ה.
56) המשך תרס"ו ס"ע ג. וראה גם ד"ה נעשה אדם פ"ג ואילך וד"ה ויבא משה פ"ג